

ПОБУТОВЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Актуальність теми. Побутове обслуговування посідає провідне місце у сфері обслуговування населення. Воно характеризується суспільно організованими способами і формами задоволення безпосередніх матеріальних і духовних потреб людей поза їх професійною і суспільно-політичною діяльністю. Розширення сфери послуг взагалі і побутового обслуговування зокрема – один із показників зростання та розвитку господарства і збільшення добробуту всього населення.

Постановка проблеми. Сьогодні створюються умови для прискореного розвитку суспільно організованих форм побутового обслуговування населення. Воно спрямоване на поступову заміну домашнього господарства суспільними формами побутового обслуговування і ліквідацію на цій основі залишків фактичної нерівності статей у побуті, усунення соціально-економічних і культурних відмінностей життя міського і сільського населення. Однак у наш час розвиток побутового обслуговування має низку проблем у т.ч. об'єктивних, таких як відсутність закону „Про побутове обслуговування”, недостатній рівень правової урегульованості у цій сфері, низький рівень культури обслуговування населення закладами побуту.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Дослідженням сфери обслуговування населення, у т.ч. його побутовим обслуговуванням займалися як зарубіжні, так і українські науковці. В Україні даним питанням приділяли увагу: О.І. Шаблій [4], О.Г. Топчієв [5], В.М. Юрківський [8], Т.І. Шпарага [7], Г.М. Ципенко [6]. Сумщину досліджували Г.Г. Леонтєва і О.П. Славкова [2]. Серед зарубіжних науковців дані питання розглядали: О.І. Алексєєв, С.О. Ковальов, О.А. Ткаченко, Л.А. Меркушева [1, 2] та ін.

Метою статті є оцінка рівня розвитку побутового обслуговування населення Сумської області.

Виклад основного матеріалу. До побутового обслуговування відносять: діяльність підприємств і організацій, що займаються ремонтом житла, виготовленням і ремонтом меблів за індивідуальними замовленнями, пранням, хімічним чищенням і фарбуванням речей, індивідуальним пошиттям і ремонтом взуття, одягу, хутряних і трикотажних виробів, охороною, профілактикою і ремонтом автомобілів, ремонтом технічних побутових машин і приладів, телерадіоапаратури, музичних інструментів, наданням послуг із зберігання речей у ломбардах, фотопослуг і послуг перукарень, прокатом предметів культурно-побутового, спортивного призначення і господарського ужитку, послугами з прибирання квартир, виконанням різних доручень тощо. Підприємствами побутового обслуговування проводиться виготовлення за індивідуальними замовленнями предметів особистого споживання,

відновлення втраченої споживної вартості предметів домашнього ужитку і особистого користування, надання особистих послуг.

За останні роки на території Сумської області помітне зростання рівня розвитку побутового обслуговування у його кількісному вимірі. Так, у 2003 р. у цій сфері в області діяло 406 підприємств-юридичних осіб та 1979 приватних підприємців, які утримували понад 2 тис. закладів побутового обслуговування населення. За цей рік населенню було надано побутових послуг на суму 10,2 млн. грн., що на 6,2% більше, ніж у попередньому році. Найбільшими темпами зростали обсяги надання послуг з ремонту та технічного обслуговування автотранспортних засобів, індивідуальних видів, ремонту предметів особистого користування і домашнього вжитку. У 2005 р. закладами побутового обслуговування надано послуг населенню уже на суму 19,7 млн. грн., що на 37,2% більше, ніж за 2004 р. У розрахунку на одного жителя побутових послуг надано на суму 16,1 грн., що на 5,5 грн. більше, ніж у попередньому році. На початок 2006 р. кількість підприємців-фізичних осіб, які працюють у цій сфері, зросла до 2450 осіб, що становить 123,8% до рівня 2003 року. Обсяги реалізованих ними послуг досягли майже 41,5 млн. грн.

Разом з тим, розвиток системи побутового обслуговування населення у міських поселеннях та сільській місцевості – нерівномірний. У сільській місцевості надання побутових послуг здійснюють 195 закладів (станом на 1.01.07 р.), що становить лише 9,8% від загальної кількості закладів такого типу, що діють в області. Зазначена вище тенденція до зростання чисельності закладів побутового обслуговування у цілому по області забезпечується позитивною їх динамікою у міських поселеннях. Одночасно у сільській місцевості відмічається складна ситуація у цій сфері. Так, у порівнянні з 2004 р. кількість закладів станом на 1.01.07 р. скоротилася на 33 одиниці або на 14,5%.

Це особливо тривожно, оскільки побутове обслуговування має величезне значення для підйому села в економічному і культурно-побутовому відношеннях, а також для уповільнення процесу міграції сільського населення до міста. Розширення побутового обслуговування населення сприяє скороченню витрат часу на ведення домашнього господарства, підвищенню культурного рівня сільського населення, покращує організацію відпочинку. На жаль, у сільській місцевості обсяг платних побутових послуг у розрахунку на одного жителя є значно меншим, ніж у містах. Проте цей показник не означає, що сільські жителі не користуються послугами установ побутового обслуговування. Окрім неактуальних для села установ (пральня чи крематорій), більшість закладів цієї сфери є хоча б епізодично затребуваними. Очевидно, ступінь такої епізодичності визначається саме тим, що заклади побутового обслуговування розташовані звичайно не у даному населеному пункті, а зосереджені переважно у райцентрах. Заклади побуту мають лише 130 сільських населених пунктів із 1483 сіл області (8,8%). Особливо низька насиченість ними у Середино-Будському (1,5% від загальної чисельності сіл району), Путивльському (2,1%), Білопільському (2,4%) та Лебединському (4,5%) районах.

Щоб якимось покращити ситуацію, організовано виїзну форму побутового обслуговування. Для цього визначено 17 підприємств-юридичних осіб та 31 приватний підприємець, якими за 2006 р. надано послуг на суму 36,2 тис. грн. Це надзвичайно мало – лише 9 копійок на 1 сільського жителя на рік, хоча й більше у порівнянні з попереднім роком на 31,6%. Не запроваджено виїзне побутове обслуговування сільських жителів у Краснопільському районі.

Перспективні напрямки удосконалення сфери побутового обслуговування населення полягають у нормативно-правовому, економічному (у тому числі податковому) й адміністративному стимулюванні підприємницької активності та потенційних інвесторів; поліпшенні організації і культури побутового обслуговування населення, особливо у сільській місцевості, з більш ефективним використанням можливостей підприємств усіх форм власності; розширенні асортименту та якості побутових послуг.

Висновок. З метою реалізації стратегічних цілей розвитку споживчого ринку у сфері побутового обслуговування населення необхідно забезпечити розширення регіональної мережі комплексних сервісних центрів з ремонту побутової, комп'ютерної техніки та телерадіоапаратури, ремонту, обслуговування і прокату транспортних засобів; залучення недержавних та іноземних інвестицій до розвитку сфери побутового обслуговування населення у містах, районних центрах і в сільській місцевості; подальше зростання кількості закладів з надання населенню побутових послуг, зокрема соціально необхідних, з наближенням їх до місця проживання і роботи громадян; впровадження системи професійної підготовки, підвищення кваліфікації фахівців сфери побутового обслуговування населення для забезпечення високої якості послуг та ефективної діяльності суб'єктів господарської діяльності.

У більш віддаленій перспективі необхідно здійснити підвищення технічного рівня підприємств сфери послуг на основі впровадження сучасного обладнання, прогресивних енергозберігаючих та екологічно чистих технологій; розвиток економічно доступних і дрібних об'єктів побутового обслуговування в поєднанні з підприємствами, зорієнтованими на надання комплексу послуг та послуг вищої якості найбільш платоспроможним споживачам.

Список літератури:

1. Алексеев А.И., Ковалев С.А., Ткаченко А.А. География сферы обслуживания: основные понятия и методы. – Тверь: Твер. гос. ун-т, 1991. – 117 с.
2. Меркушева Л.А. География сферы обслуживания населения (теория и методология). – Красноярск: Изд-во Краснояр. ун-та, 1989. – 184 с.
3. Славкова О.П. Особливості розвитку соціальної інфраструктури села в умовах реформування сільськогосподарських підприємств (на матеріалах Сумської області: Афтореф. дис. ... канд. екон. наук / ХДАУ ім. В.В. Докучаєва. – Х., 2001. – 20 с.

4. Соціально-економічна географія України: Навч. посібник / За ред. проф. Шаблія О.І. – Львів: Світ, 2000. – 680 с.
5. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії: Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2001. – 560 с.
6. Ципенко Г.М. Про побутове обслуговування населення. – К., 1966. – 98 с.
7. Шпарага Т.І. Територіальна організація сфери обслуговування населення Волинського обласного суспільно-географічного комплексу: Автореф. дис. ... канд. геогр. наук / КДУ ім. Т.Г. Шевченка. – К., 1994. – 20 с.
8. Юрковский В.М. География сферы обслуживания. – К.: УМК ВО, 1989. – 82 с.

